

BISERICA „ADORMIREA MAICII DOMNULUI” DIN IȚCANI, SUCEAVA. ISTORICUL

Mihaela Băbușanu Amalanci

The Church of the Assumption from Ițcani, Suceava. The history Summary

In this article (The Church of the Assumption from Ițcani, Suceava. The history), the author presents the history of the Church of the Assumption of Ițcani, Suceava former convent.

The content in this article are the first documentary mention of the monastery dates from May of 1935 and that was one of the first monastery of nuns.

The article is presented context, evolution and privileges enjoyed Ițcani monastery throughout its existence until its dissolution in 1771.

Key words: *The Church of the Assumption, Ițcani, Suceava, monastery, evolution and privileges.*

Cuvinte cheie: *Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, Ițcani, Suceava, mănăstire, evoluție și privilegii.*

Pe o colină aflată în imediata vecinătate a liceului industrial nr. 2 din orașul Suceava, se înalță biserița „Adormirea Maicii Domnului”, fosta mănăstire, aflată altă dată în perimetrul localității Ițcanii Vechi. Odată cu încheierea contractului de vânzare-cumpărare din 23 februarie 1796 între Administrația Imperială a moșiilor Statului din Galiția de Est și magistratura orașului Suceava, prin care orașul cumpăra moșia Fondului bisericesc, Ițcanii Vechi devine parte componentă a orașului cu toți supușii și obligațiile lor pentru suma de 3787 florini, 35 Kreuzer¹.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” va face parte începând cu acea perioadă din selecta listă a edificiilor religioase aparținând orașului Suceava. Tradiția consemnează existența în aceste locuri în perioada Descălecatului lui Dragoș Vodă a unui rus din Sniatin, pe numele său Iațco². Atunci când Dragoș a pornit din Maramureș peste Carpați cu scopul de a întemeia aici domnia Moldovei de mai târziu, obișnuia să facă dese excursii cinegetice spre a cunoaște mai îndeaproape zona. Într-una dintre aceste incursiuni ar fi zărit în depărtare o abia perceptibilă umbră de fum, lucru care l-a mirat foarte tare el fiind convins că ținutul era nelocuit³.

¹ Vasile Gh. Miron, Ștefan M. Ceaușu, Gavril Irimescu, Sevastian Irimescu, **Din tezaurul documentar sucevean, Catalog de documente 1393-1849**, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului din România, 1983, p. 508.

² Miron Costin, **Opere**, vol. 1, București, Editura pentru literatură, 1965, p. 259.

³ Erast Costea, **Istoricul fostei mănăstiri de maici din Ițcani**, Extras din *Candela*, nr. 6-8/1928,

Mergând în direcția indicată de fum ar fi dat de un cărbunar bătrân, care preocupat de îngrijirea stupilor săi nu ar fi observat apropierea alaiului și nici nu ar fi putut răspunde mai apoi solilor, căci era rus din Sniatin și nu cunoștea limba română. S-a apelat atunci la serviciile unui tâlmaci, putându-se afla astfel că bătrânul se numea Iațco și era de loc din Sniatin⁴. Dragoș i-a comunicat bătrânului – tot prin intermediul tâlmaciului – că îi dă în stăpânire pământul din împrejurimi cu condiția să aducă aici și alți coetnici din Sniatin și să întemeieze aici o colonie. Astfel a luat ființă „Iațcanii”, „Ițcanii” sau „Ețcanii”, nucleu în jurul căruia s-a format și dezvoltat orașul Suceava de mai târziu⁵.

Suceava își are originea numelui în apelativul „soci” cum erau numiți cojocarii unguri emigrați de peste Carpați, iar nu după numele bătrânului Iațco, cum probabil ar fi trebuit. A.D Xenopol, contrazice însă aceste afirmații susținând că originea cuvântului ar fi „dacică” și că orașul s-ar numi așa după râul pe malul căruia este situat.

Localitatea Ițcani de azi își are începutul odată cu Descălecatul, una dintre primele localități amintite în scrierile vremii. Fosta mănăstire de maici din Ițcani, pe locul căreia se află acum biserica „Adormirea”, era cu siguranță o construcție de lemn, cum erau de altfel toate celelalte biserici în acea perioadă⁶.

Prima mențiune a acestei mănăstiri datează din luna mai a anului 1395, fiind o scrisoare către Patriarhul Constantinopolului Antonie (1391-1397), a lui Isac din Mauro-Vlahia, care îl roagă să ia în calitate de ctitor mănăstirile „Maica Domnului” din Ițcani și „Sfântul Dumitru” din Suceava⁷; numele acestui Isac apare și sub forma Iasco⁸.

Inițiativa acestei scrisori ar fi putut avea același scop cu încercările lui Ștefan I Mușatinul (1394-1395), de a înlătura neînțelegerile dintre Moldova și Patriarhia Ecumenică. În primăvara lui 1395, Ștefan Vodă a trimis o solie la Constantinopol în frunte cu Protopopul Petru, cu daruri și scrisori către Patriarhul Antonie al IV-lea, rugându-l să ridice anatema și să recunoască pe Iosif și Meletie ca ierarhi canonici în Moldova⁹.

Moldovenii ceruseră recunoașterea lui Iosif ca Mitropolit al Moldovei cu scaunul la Suceava și a lui Meletie ca Episcop, dar Patriarhia Constantinopolului a refuzat, temându-se că moldovenii urmăreau o completă autocefalie sau independență față de Patriarhie, de vreme ce propuseseră din propriile rânduri pe acei ierarhi pe care Patriarhia îi numea pseudoepiscopi. În aceste condiții, Iosif și Meletie au fost

Cernăuți, p. 3-4.

⁴ Miron Costin, *op.cit.*, p. 260.

⁵ *Ibidem*.

⁶ I. Zugrav, *Vechi biserici din Suceava*, în *MMS*, nr 3-4/1964, p. 150.

⁷ Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente grecești privitoare la istoria românilor*, publicate după original, copiile Academiei Române și tipărite de Nicolae Iorga, Partea I, **1320-1726**, București 1925, p. 18.

⁸ V.C. Miron, M.Șt. Ceaușu, Ion Caproșu, Gavril Irimescu, *Suceava file de istorie. Documente privitoare la istoria orașului Suceava 1388-1918*, vol. I,

⁹ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 1, București, 1980, p. 261.

hirotoniți de Antonie al Haliciului însă Patriarhul Nil (1380-1388) care păstorea pe atunci, a refuzat recunoașterea celor doi hirotoniți la Halici, hirotonind el însuși pe un grec, Teodosie, ca Mitropolit al Moldovei, mai apoi fiind hirotonit tot un grec, Ieremia neluându-se în seamă dorința țării.

Sunt de semnalat o serie de acte arbitrare comise de Înalta Patriarhie, prin reprezentanții ei, ca și consecință a nemulțumirii față de moldovenii care au izgonit pe Mitropolitul desemnat Ieremia¹⁰. În aceste condiții Patriarhul a „aruncat” anatema asupra tuturor locuitorilor Moldovei, domni, vlădici, boieri, preoți și credincioși în timpul domniei lui Roman I Mușatinul (1391-1394).

Așadar, în acești termeni se înscriau eforturile voievodului Ștefan și, probabil, ale credincioșilor săi, așa cum era acel „Iascos” sau „Isac”. Încetarea acestui conflict declarat s-a făcut după moartea lui Antonie al IV-lea (1397) și urcarea în scaunul patriarhic al lui Matei I (1397-1410), precum și după urcarea pe scaunul Moldovei a lui Alexandru cel Bun (1400-1432), când Iosif este recunoscut ca Mitropolit al Moldovei¹¹. Din perioada domniei lui Alexandru cel Bun, nu ni s-au păstrat referiri la mănăstire.

Alexandru Vodă, la 23 februarie 1453, acordă acestei mănăstiri, cu oamenii din țară sau din Polonia, scutiri de dări și slujbe către domnie, în folosul mănăstirii. *„Cum că am binevoit Domnia mea cu a noastră bunăvoință și curată și luminată inimă, să am pentru pomenirea sufletelor noastre și pentru sănătatea noastră și am dat mănăstirii noastre care este lângă Suceava, a lui Iațco unde este hramul Adormirea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, unde este stareță Fevronia, ca să așeze sat la hotarul mănăstirii, lângă mănăstire unde va voi, și ori pe cine să cheme sau din țară noastră sau din țară străină. Iar acei oameni, câți vor fi la acea mănăstire, le dăm slobozie să-și are, să semene secară și să cosească fân în țarina târgului Suceie ca și oamenii târgoveți....*

*Iar cine îl va strica această danie a noastră să fie blestemat de Domnul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Isus Hristos și de Preacurata Maica Sa, și de cei 318 părinți de la Niceia, și-au strigat sângele asupra lor și asupra fiilor lor...”*¹².

Pentru a atrage oamenii în acele locuri, ceea ce ar fi însemnat mai multe brațe de muncă și, deci, mai multe beneficii pentru această mănăstire, dobândește aceste largi privilegii de la voievodul Alexandru al II-lea, fiul lui Iliăș și prin Alexandrel care a domnit în trei rânduri în Moldova. Astfel, au venit în acest spațiu oameni care asimilându-se cu descendenții bătrânului Iațco, au întemeiat satul care purta numele de Ițcanii Vechi, astăzi suburbie a orașului Suceava.

Printre meșterii suceveni care se judecă într-un proces în anul 1476 la Liov este Ștefen Ruteanu, ciubotaru de ciubote roșii din Suceava, iar un altul, deși e arătat explicit ca armean, purta un nume rusec și anume Iațco. Tradiția, consemnată în cronica lui Grigore Ureche, știe de un Iațco, prisăcar, pe care descălecătorii veniți din

¹⁰ **Ibidem**, p. 262.

¹¹ V.C. Miron, M.Șt. Ceaușu, Ion Caproșu, Gavril Irimescu, **op.cit.**, p.104.

¹² Constantin C. Giurăscu, **Târguri sau orașe și cetăți moldovene**, București, Editura Academiei, 1967, p. 283.

Maramureș l-au găsit lângă Suceava¹³.

În timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457-1504), drepturile mănăstirii Ițcani au fost reconfirmate, dar actul nu ni s-a păstrat¹⁴. A exista dealtfel, în aceiași perioadă, o ierarhizare a privilegiilor acordate mănăstirilor. Imunitățile de care se bucurau luau diferite aspecte cum ar fi cele *judiciare*, în baza cărora dregătorii domnești nu aveau dreptul de a judeca oamenii și preoții dependenți de unele mănăstiri, pentru abaterile lor, acest drept revenind egumenilor (cum era la Probota, Neamț, Bistrița și Putna). Beneficiau de privilegiul de *jurisdicție* egumenii asupra preoților din satele mănăstirești, care erau scoși de sub autoritatea „chiriarhului” locului (tot în mănăstirile enumerate mai sus).

Imunitățile *comerciale* se refereau pe o parte la dreptul de a face comerț scutit de vămi, pe de altă parte de a încasa vamă (Moldovița, Putna, Bistrița).

Ultima categorie de imunități erau cele *fiscale*; acestea constau în obligația locuitorilor din satele mănăstirești de a plăti către mănăstirea respectivă și nu către domnie dările (Neamț, Bistrița, Putna, Horodnic și la mănăstirea Adormirea Maicii Domnului, – numită a lui Iațco¹⁵).

În pofita acestor imunități, Mănăstirea din Ițcani, la fel ca și Horodnicul, au rămas mănăstiri cu venituri puține; deși ele au fost primele mănăstiri de călugărițe (cronologic vorbind).

Din perioada următorilor șapte voievozi ai Moldovei (începând cu Bogdan cel Orb, 1504 și terminând cu Petru Vodă Șchiopul la 1591), nu ni s-au păstrat informații referitoare la mănăstire.

Odată cu urcarea pe tron a voievodului Ieremia Movilă (1595-1606), mănăstirea lui Iațco reintră în atenția și preocupările domniei. Dacă în timpul lui Alexandru al II-lea mănăstirea se află încă într-o fază incipientă de dezvoltare, în timpul lui Ieremia Movilă se poate afirma că se află în plină înflorire.

Printr-un surset datat „*let 7106 septembrie 19*”, Ieremia Movilă acordă mănăstirii „*multe și largi privilegii*”¹⁶. Aflăm din acest surset, că măicuțele se ocupau cu îngrijirea stupilor, a viei, cu lucrul de mână și cusăturile. Documentul de la Ieremia Movilă amintește și de înaintașii săi care au întărit privilegiile mănăstirii și, în special, „*pe unde au dat și unde au întărit bătrânul Ștefan Voievod*”. După cum afirmam însă, nu ni se păstrează nici un document de la Ștefan cel Mare, deducem doar că el ar fi existat, așa cum reiese din sursetul lui Ieremia Movilă.

Următorul document datează din 24 august 1616, din timpul primei domnii a lui Radu Mihnea (1616-1619). Acest voievod reînnoiește și el privilegiile anterioare cu o singură adăugire: arendașii, căminarii și lumânărarii au obligația de a da mănăstirii cele necesare. În document se face referire la exemplul înaintașilor: „*a bătrânului voievod Alexandru, a bătrânului voievod Ștefan și a voievodului Ieremia Movilă*”¹⁷.

¹³ Mircea Păcurariu, *op.cit.*, p. 345.

¹⁴ *Ibidem*, p. 369.

¹⁵ V.C. Miron, M.Șt. Ceaușu, Ion Caproșu, Gavril Irimescu, *op.cit.*, p. 212.

¹⁶ *Ibidem*, p. 138.

¹⁷ *Din tezaurul documentar sucevean*, p. 135.

În anul 1632, Mănăstirea Ițcani câștigă un nou drept de proprietate, acordat de această dată de voievodul Alexandru al VI-lea Iliș (1631-1633)¹⁸. Acesta întărește printr-un document, dreptul de proprietate al mănăstirii asupra unui loc de moară pe pârâul Dragomirești pe care l-au dăruit mănăstirii Ițcani, iar Alexandru Vodă Iliș a confirmat dania. El confirmă de asemeni, că mănăstirea lui Iațco, astăzi Ițcani, se află în limitele târgului Suceava, iar Anastasie Climca, Mitropolitul Moldovei, a scos mănăstirea în afara târgului.

În timpul lui Miron Barnovscki (1626-1697), doamna Safta a ridicat o moară pe care însă ctitorul mănăstirii Dragomirna, Mitropolitul Anastasie Crimca a dăruit-o, și de aceea voievodul întărește din nou dreptul de proprietate.

Pârâul Dragomirești, curge pe lângă Mănăstirea Dragomirna, ocolește satul Mitocul Dragomirnei, despărțindu-l de satul Lipoveni, și se varsă mai jos de gara Ițcani, în Suceava. Rusciorii, din care jumătate era proprietatea mănăstirii Dragomirna, era odinioară situat pe locul unde a fost gara Ițcani, aici se pare că ar fi fost moara clădită de doamna Safta. Discordia dintre mănăstirile Ițcani și Dragomirna a luat o mare amploare, fiind nevoie de repetate intervenții ale voievodului pentru recunoașterea dreptului cuvenit mănăstirii Ițcani.

Odată cu anul 1639, mănăstirea de călugărițe intră într-o altă etapă¹⁹. Noua fază de dezvoltare (situată cronologic în timpul domniei lui Vasile Lupu) coincide cu construcția unei biserici noi în locul mănăstirii de lemn, care se păstrează și astăzi, de către călugărițele Nazaria și fiica ei Anghelina²⁰. Zidirea bisericii însă a implicat mănăstirea Ițcani într-un proces pentru satul Milișăuți cu mănăstirea Solca, proces încheiat indecis dar care a adus cu sine o pată urâtă asupra credibilității și bunelor intenții ale slujitorilor de aici.

După această perioadă, urmează o alta, de aproximativ nouă decenii, în care nu avem nici o informație referitoare la evoluția și parcursul acestui lăcaș religios.

Abia în 1732, la 22 octombrie, avem din nou informații despre mănăstire. Maria, fiica lui Simeon Calcătraur, jupâneasa lui Gheorghe Humă, căpitan, dăruiește mănăstirii Ițcani, părțile sale diin satul Milișăuți, ținutul Suceava²¹.

În data de 9 martie 1733, Grigore al II-lea Ghica întărește lui Varlaam Ursache, eromonah la mănăstirea Ițcani, stăpânirea asupra părților din moșia Milișăuți, date mănăstirii de Maria, jupâneasa lui Gheorghe Humă și fata lui Calcătraur²².

În toamna lui 1733, la 3 octombrie, Varlaam Costache, neavând cu ce termina lucrul mănăstirii, vinde lui Daniel, fost episcop de Roman, și lui Orest, egumen la Solca, trei părți din satul Milișăuți, primite de la Maria Humoai, cu suma de 60 lei²³.

În primăvara lui 1742, la 3 martie, Dinu Cantacuzino, fost mare armaș, dă mărturie lui Constandache, fiul lui Constantin, de asemeni fost mare armaș, precum

¹⁸ Erast Costea, *op.cit.*, p 2.

¹⁹ *Ibidem*, p. 25.

²⁰ *Din tezaurul documentar sucevean*, p. 239.

²¹ *Ibidem*, p. 240.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, p. 259.

că dania Mariei Humoaiie, făcută mănăstirii Ițcani, nu este bună, și călugărul Ursache a vândut fără drept moșia Milișăuți mănăstirii Solca. I s-a luat egumenului de la mănăstirea Solca zapisul și i s-a dat lui Constandache, urmând ca egumenul să-și ia banii înapoi de la călugărul Ursache²⁴.

Abia în 1776, găsim alte referiri despre biserica din Ițcani. Ispravnicul de atunci al Sucevei, Ilie Cârstea Șătrar, comunică Comisiei *aulice* ce se ocupa de reglementarea chestiunilor legale de proprietăți mănăstirești din timpul ocupației habzburgice, că lângă Suceava, la Ițcani, este o bisericuță care mai înainte fusese mănăstire de maici, care datorită comportamentului lor necorespunzător a fost desființată de Mitropolitul de la Iași, iar relicvele din mănăstire au fost luate de el²⁵.

Epitropul de atunci al bisericii, Mihalache Blănar, declara că nu știe cine a zidit biserica, știe numai că în 1771, călugărițele de aici au fost alungate de Mitropolitul de Iași²⁶, reconfirmând că ele au fost alungate în urma unor certuri și că în locul lor a fost adus un preot, mănăstirea devenind astfel biserică cu preot paroh. La acea dată, respectiv 1776, Mitropolitul de la Iași nu putea fi decât Gavril Calimachi (1758-1786).

Motivul desființării mănăstirii, ar putea fi acele certuri între călugărițe, la acestea adăugându-se chestiunea morii pe care maicile, ca să scape de ceartă cu mult mai titrata mănăstire Dragomirna, au dăruit-o epitropului de Burdujeni, probabil fără aprobarea Mitropolitului Calimachi²⁷. Ar mai fi putut exista și cauze externe ivite din împrejurările politice nefavorabile ce s-au ivit odată cu anexarea Bucovinei de către Imperiul Habsburgic, probabil cauza cea mai plauzibilă.

Întrebarea care stăruie e fără îndoială legată de problema călugărițelor; ce s-a întâmplat cu ele după desființarea mănăstirii? Se presupune că unele dintre ele s-ar fi refugiat în apropiata mănăstire de la Pătrăuți.

În satul Mitocul Dragomirnei este și astăzi o vale, care desparte Mitocul Dragomirnei de Lipoveni, vale ce poartă numele de Valea Călugăriței. Luându-se în considerare că în anul secularizării averilor mănăstirești mănăstirea Pătrăuți număra încă 14 călugărițe – cărora li s-a îngăduit să rămână în mănăstire până la moarte, fiindu-le asigurată o pensie lunară de 1 flor din fond, și că ultima călugăriță, Casiana Tanasi, a murit la 9 iulie 1814, presupunem că această călugăriță trebuie să fi fost una dintre călugărițele de la Ițcani, care și-a petrecut bătrânețele acolo, prevăzând cele ce se vor întâmpla sau fiind originară din acele locuri²⁸.

Din dispozițiunile Epitropului Mihalache Blănar și ale ispravnicului Sucevei, Ilie Cârstea, mai aflăm că în momentul desființării mănăstirii, Mitropolitul a luat și moaștele unui sfânt sau sfinte – nu se cunoaște exact identitatea – ducându-le la Iași²⁹.

²⁴ Erast Costea, *op.cit.*, p. 36.

²⁵ *Ibidem*, p. 37.

²⁶ *Ibidem*, p. 38.

²⁷ *Ibidem*, p. 40.

²⁸ *Ibidem*, p. 41.

²⁹ *Ibidem*.